

Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinin Öz yeterlilik Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi

Murat ÇETİNKAYA^{1*+}

¹ Ünye Vocational School, Ordu University, Ordu, Turkey

*Corresponding author: mcetinkaya@odu.edu.tr

+Speaker: mcetinkaya@odu.edu.tr

Presentation/Paper Type: Oral / Full Paper

Özet – Öz yeterlilik, bireyin yapabilecekleri hakkında yetenek ve becerilerini kullanabilme inancıdır. Bu yetenek ve becerilerin gelişimini etkileyen birçok dış faktör bulunmaktadır. Bu dış faktörlerin öz yeterlilik inancını ne derece etkilediğinin tespit edilmesi, bireylerin öz yeterlilik düzeylerinin artırılmasında önemli bir rol oynayabilir. Bu çalışmanın amacı, ön lisans öğrencilerinin öz yeterliliklerinin cinsiyet, bölüm, ikamet edilen yerleşim yeri ve ailenin gelir durumu ile ilişkisini tespit etmektir. Çalışmanın örneklemini, Ordu Üniversitesi Ünye Meslek Yüksekokulunda 2018-2019 öğretim yılında öğrenim görmekte olan bilgisayar programcılığı (N=34), insan kaynakları yönetimi (N=34), Lojistik (N=34) ve muhasebe ve vergi uygulamaları (N=34) programlarında öğrenim görmekte olan toplam 136 öğrenci oluşturmaktadır. Çalışmanın verilerinin toplanmasında cronba alfa katsayısı 0.803 olan 17 maddelik öz yeterlilik ölçeği kullanılmıştır. Elde edilen verilerin analizi SPSS 22 paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Öz yeterlilik düzeylerinin cinsiyet ile olan ilişkisini belirlemede bağımsız örneklem t testi kullanılırken bölüm, ikamet edilen yerleşim yeri ve ailenin gelir durumu ile olan ilişkisini belirlemek için tek yönlü varyans analizi kullanılmıştır. İstatistiksel olarak anlamlılığın test edilmesinde %5’lik hata payı kullanılmıştır. Verilerin analizinden, bağımsız örneklem t-testi sonucuna göre cinsiyet ile öz yeterlilik arasında anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna varılmıştır. Ayrıca, tek yönlü varyans analizi sonuçlarından ikamet edilen yerleşim yerinin, ailenin gelir durumunun ve ailedeki en yüksek öğrenim durumunun öğrencilerin üzerinde öz yeterliliklerine yönelik etkisinin olmadığı sonucuna varılmıştır. Meslek yüksekokulu öğrencilerinin öz yeterlilik düzeyleri üzerine çalışacak araştırmacıların bu sonuçları göz önüne alarak farklı değişkenler üzerine de çalışmalar yapmaları önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler – Öz yeterlilik, meslek yüksekokulu, cinsiyet

Investigation of Self-Efficacy Levels of Vocational School Students in Terms of Various Variables

Abstract – Self-efficacy is the belief that an individual can use his / her skills and ability about what they can do. There are many external factors affecting the development of these skills and ability. Determining the extent to which these external factors affect self-efficacy belief may play an important role in increasing individual self-efficacy levels. The aim of this study is to determine the relationship between the self-efficacy of associate degree students with gender, department, place of residence and family income. The sample of the study consists of 136 students studying in the programs of computer programming (n=34), human resources management (n=34), logistics (n=34) and accounting and tax applications (n=34) in Ordu University Ünye Vocational School in the academic year of 2018-2019. 17 items self-efficacy scale with cronba alpha coefficient of 0.803 was used to collect the data of the study. The data were analyzed by using SPSS 22 package program. While independent samples t test was used to determine the relationship between self-efficacy levels and gender, one-way analysis of variance was used to determine the relationship between the department, the residential area and the income level of the family. A 5% error margin was used to test the statistical significance. From the analysis of the data, it was concluded that there was no significant difference between gender and self-efficacy according to the independent samples t-test result. In addition, it was concluded that the one-way variance analysis results did not have an impact on students' self-efficacy on the place of residence, family income, and the highest education status in the family. It is suggested that the researchers who will work on the self-sufficiency levels of vocational high school students should work on different variables by taking these results into consideration.

Keywords – Self-sufficiency, vocational school, gender

I. GİRİŞ

Sosyal bilişsel teorinin en önemli bileşenlerinden bir tanesi Bandura tarafından tanımlanmış olan öz yeterlilik [1]. Öz yeterlilik, bireyin öğrenme ve davranışlarını kontrol edebilmek ve geliştirebilmek için kendi yapabileceklerine olan inancıdır. Bir başka ifadeyle, öz yeterlilik insanların günlük hayatlarına etki eden konularda başarı gösterebilmek için gereken faaliyetleri organize ederek yapabileceğine olan inancıdır [2]. Öz yeterlilik, bireyin ne yapacağını bilmekten ziyade neyi yapabileceğini ve neyi yapmaya yeterli olduğunu düşünmesidir. Bireylerin kendi beceri ve kapasitelerini değerlendirerek bunu davranışa dönüştürebilmeleri gerekmektedir. Ancak bu şekilde bireyde davranışa dönüşebilen olgu ve olaylar öz yeterlilik adına anlamlı bir katkı sağlayabilecektir [1].

Bandura'ya göre, öz yeterlilik, bireylerin hayatında önemli bir yer tutmaktadır ve birbiri ile ilişkili dört olguya bağlıdır. Bunlar;

- Performans deneyimleri; doğrudan kişinin deneyimleri ile ilişkilidir.
- Dolaylı yaşantılar; kendisinden başka kişilerin başarıları, bireyi kendisinin de başarılı olabileceği yönünde motive edici etkisi vardır.
- Duygusal durum; Bireylerin ruhsal ve bedensel yönden sağlıklı olması davranışsal inançlarını olumlu etkileyecektir.
- Sözel ikna; birey, başkaları tarafından başarılı olabileceği yönünde gelen telkinlerle cesaretlenerek yapabileceğine olan inancının artması gerçekleşebilir [1].

Öz yeterliliğine olan inancı yüksek düzeyde bulunan öğrencilerin, öğrenme faaliyetlerine daha istekli yaklaştıkları ve etkili stratejiler kullanmada daha başarılı oldukları görülmektedir [3]. Buradan, öz yeterliliğin kişiye benlik kazandırmada çok etkili olduğu ve bu noktada önemli bir yer tuttuğu görülmektedir. Öğrenmede kalıcı başarıların elde edilebilmesi için öğrencilerin öz yeterliliklerinin gelişimine katkı sağlayacak ortamların oluşturulması ve sunulması gerekmektedir. Böyle ortamların oluşturulmasında da Bandura'nın yukarıda belirtmiş olduğu olgular dikkatle ele alınmalıdır.

Öğrenme de öz yeterlilik becerileri önemli bir yere sahiptir. Öğretimsel yöntemlerin, öğrenme üzerine etkilerinin araştırıldığı çalışmaların yanı sıra öğretimsel yöntemlerin öğrencilerin öz yeterliliklerine etkilerinin de belirlenmesi faydalı olacaktır. Öğrenme noktasında faydalı olduğu düşünülen yöntemin öz yeterliliği arttırmada etkisi olmayabilir. Öğrencilere sunulan kapsamlı bir destekleyici öğretim, öğrenmelerine yardımcı olacaktır. Ancak bu durum, kendi başlarına öğrenebilmeleri ve bunu davranışa dönüştürebilecek kadar öz yeterlilik kazanmalarında başarılarını arttırmadaki kadar etkili olamayabilecektir. Bu gibi durumlarda öğrencilerin becerilerini bağımsız olarak kendi başlarına düzenleyebilecekleri ortamların oluşturulmasını önermektedir [4].

Çeşitli sektörlerin ihtiyacı olan ara eleman yetiştirilmesi amacıyla meslek yüksekokulları kurulmuştur. Bu okulların vermiş olduğu mesleki eğitimle, nitelikli ara elemanlar yetiştirilmektedir. Günümüzde, artan rekabet ortamında nitelikli eleman gücünün önemi her geçen gün daha da önem kazanmaktadır. Yeterliliğin ve niteliğin meslek yüksekokullarının en önemli amaçları arasında olması gerekmektedir. Verilecek nitelikli ve etkili bir eğitimin yanı sıra öğrencilerin mesleki anlamda yapabileceklerine olan inançlarının en üst düzeyde olması gerekmektedir [8]. Öğrencilerin öz yeterlilik inançlarının geliştirilebileceği ortamların oluşturulması gerekmektedir. Bu tür ortamların planlanmasında, öğrencilerin mevcut öz yeterliliklerinin tespit edilmesi ve varsa buna engel oluşturabilecek etkenlerin ortadan kaldırılmasına yönelik çalışmalar yapılmalıdır. Öz yeterlilik inançlarının gelişimine etki edebilecek birçok içsel ve dışsal etkenler olabilir. Bu etkenlerin tespit edilmesi önem arz etmektedir.

Öz yeterlilik, bireyin yapabilecekleri hakkında yetenek ve becerilerini kullanabilme inancıdır. Bu yetenek ve becerilerin gelişimini etkileyen birçok dış faktör bulunmaktadır. Bu dış faktörlerin öz yeterlilik inancını ne derece etkilediğinin tespit edilmesi, bireylerin öz yeterlilik düzeylerinin artırılmasında önemli bir rol oynayabilir. Bu çalışmanın amacı, ön lisans öğrencilerinin öz yeterliliklerinin cinsiyet, bölüm, ikamet edilen yerleşim yeri ve ailenin gelir durumu ile ilişkisini tespit etmektir.

II. METERYAL VE YÖNTEM

Çalışmanın örneklemini, Ordu Üniversitesi Ünye Meslek Yüksekokulunda 2018-2019 öğretim yılında öğrenim görmekte olan bilgisayar programcılığı (N=34), insan kaynakları yönetimi (N=34), Lojistik (N=34) ve muhasebe ve vergi uygulamaları (N=34) programlarında öğrenim görmekte olan toplam 136 öğrenci oluşturmaktadır. Örnekleme, 49 bayan öğrenci ve 87 erkek öğrenciden oluşmaktadır.

Çalışmada nicel araştırma tekniği kullanılmış ve durum çalışması şeklinde desenlenmiştir. Çalışmanın verilerinin toplanmasında cronba alfa katsayısı 0.803 olan 17 maddelik öz yeterlilik ölçeği kullanılmıştır. Elde edilen verilerin analizi SPSS 22 paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Öz yeterlilik düzeylerinin cinsiyet ile olan ilişkisini belirlemede bağımsız örneklem t testi kullanılırken bölüm, ikamet edilen yerleşim yeri ve ailenin gelir durumu ile olan ilişkisini belirlemek için tek yönlü varyans analizi kullanılmıştır. İstatistiksel olarak anlamlılığın test edilmesinde %5'lik hata payı kullanılmıştır.

III. BULGULAR

Çalışmada elde edilen veriler; öz yeterlilik ile cinsiyet, bölüm, ikamet edilen yerleşim yeri, ailenin öğrenim durumu ve gelir durumu arasındaki ilişki olup olmadığına yönelik incelenmiştir.

A. Cinsiyet

Araştırmaya 4 farklı programdan 49 bayan, 87 erkek öğrenci katılmıştır. Çalışma grubunda yer alan öğrencilerin öz yeterlilik becerilerinin cinsiyet ile ilişkisi incelenmiştir. Öz

yeterlilik ölçeği puanları ile cinsiyet faktörüne ilişkin t testi sonuçları aşağıda yer almaktadır (Tablo 1).

Tablo 1. Araştırmaya katılan programların cinsiyet faktörünün öz yeterlilik ilişkisi

Öz yeterlilik	Cinsiyet	N	X	Ss	t	p
Lojistik	Kız	16	56,43	5,1247	1,337	,191*
	Erkek	18	51,50	13,9336		
İKY	Kız	20	50,55	6,4111	,982	,334*
	Erkek	14	48,42	5,8797		
Bilgisayar	Kız	5	52,60	17,227	-,916	,367*
	Erkek	29	58,48	12,599		
Muhasebe	Kız	8	54,75	9,0672	,419	,678*
	Erkek	26	53,30	8,3559		

*p> .05

Araştırmaya katılan tüm programlarda, öz yeterliliğin cinsiyet faktörü ile istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkisinin olmadığı görülmektedir (p>0.05).

B. Yerleşim Yeri

Programlarda yer alan öğrencilerin, ailesinin yaşadığı yer ile öz yeterlilik becerileri arasında ilişki olup olmadığının tespit edilmesi için tek yönlü varyans analizi gerçekleştirilmiştir. Aşağıda tek yönlü varyans analizi sonuçları görülmektedir (Tablo 2).

Tablo 2. Öğrencilerinin aile yerleşim yeri ile öz yeterlilik düzeylerinin karşılaştırılması

Değişken	N	X	Ss		
Büyükşehir	41	53,1951	12,1103		
İl	14	56,8571	8,33765		
İlçe	56	53,2143	8,81675		
Köy	25	53,8000	11,4491		
Toplam	136	53,6912	10,3118		
Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	P
Gruplar Arası	163,448	3	54,483	,507	,678*
Grup İçi	1419,58	132	107,512		
Toplam	1435,02	135			

*p> .05

Tablo 2 incelendiğinde, öğrencilerinin farklı yerleşim yerlerinde yaşadıkları görülmektedir. Buna karşın yerleşim yerlerinin, öz yeterlilik becerilerinin farklılaşmasında etkili olmadığı görülmektedir. Yerleşim yerinin öz yeterlilik becerileri ile olumlu ya da olumsuz bir etkisi istatistiksel olarak görülmemektedir (p>0.05).

C. Ailenin Gelir Durumu

Ailelerin gelir durumunun öğrencilerin öz yeterlilik inancı üzerinde etkisinin olup olmadığı incelenmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin ailelerinin ekonomik durumunun öz yeterlilik becerilerine etkisini tespit etmek için verilere tek yönlü varyans analizi uygulanmıştır (Tablo 3).

Tablo 3. Öğrencilerin aile gelir durumu ile öz yeterlilik düzeylerinin karşılaştırılması

Değişken	N	X	Ss		
1000 altı	32	55,1563	11,3510		
1000-2000	65	51,7538	9,86001		
2000-3000	23	54,5217	10,0673		
3000 üstü	16	57,4375	9,50767		
Toplam	136	53,6912	10,3118		
Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	P
Gruplar Arası	553,072	3	184,357	1,763	,157*
Grup İçi	13801,957	132	104,560		
Toplam	14355,029	135			

*p> .05

Araştırmaya katılan çalışma grubu öğrencilerinin ailelerinin ekonomik durumunun öz yeterlilik becerileri ile ilişkisinin olmadığı görülmektedir. Tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre, istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın oluşmadığı anlaşılmaktadır (p>.05).

D. Ailenin Öğrenim Durumu

Araştırmaya katılan öğrencilerin ailelerindeki en yüksek öğrenim derecesinin öz yeterlilik ile ilişkisi olup olmadığı incelenmiştir. Elde edilen verilere tek yönlü varyans analizi uygulanmıştır (Tablo 4).

Tablo 4. Öğrencilerinin aile öğrenim durumu ile öz yeterlilik düzeylerinin karşılaştırılması

Değişken	N	X	Ss		
İlkokul	9	51,5556	10,1871		
Ortaokul	13	51,9231	7,10002		
Lise	52	54,0000	9,84985		
Üniversite	54	54,5185	11,8062		
Y. Lisans	8	51,3750	7,72635		
Toplam	136	53,6912	10,3118		
Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	P
Gruplar Arası	166,528	4	41,632	,384	,820*
Grup İçi	14188,502	131	108,309		
Toplam	14355,029	135			

*p> .05

Çalışma grubunun ailesindeki en yüksek öğrenim seviyesine sahip bireyin sorulduğu soruya verdikleri cevap ile öz yeterlilik düzeyleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Tek yönlü varyans analizi sonuçları incelendiğinde, istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın oluşmadığı görülmektedir (p>.05).

E. Bölümler Arası Öz Yeterlilik Düzeylerinin Karşılaştırılması

Öz yeterlilik düzeyinin bölümler arasında farklılık gösterip göstermediğinin tespit edilebilmesi için verilere tek yönlü varyans analizi uygulanmıştır. Analiz sonuçları aşağıda sunulmuştur (Tablo 5).

Tablo 5. Bölümler arası öz yeterlilik düzeyi karşılaştırılması

Değişken	N	X	Ss
Bilgisayar	34	57,6176	13,234
Muhasebe	34	53,6471	8,4095
İKY	34	49,6765	6,1973
Lojistik	34	53,8235	10,872
Toplam	136	53,6912	10,311

Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	P
Gruplar Arası	1072,85	3	357,618		
Grup İçi	13282,1	132	100,623	3,5	,016*
Toplam	14355,0	135			

*p<.05

Araştırmaya katılan bölümlerin arasında öz yeterlilik düzeyleri arasında farklılık olup olmadığı incelendiğinde, bölümler arasında farklılık olduğu görülmektedir (p<.016). Bu farklılığın hangi bölümler arasında olduğunun tespit edilmesi için post hoc analizi yapılmış ve aşağıda sunulmuştur (Tablo 6).

Tablo 6. Post hoc analiz sonuçları

(I) Bölümler	(J) Bölümler	Ortalama Farkı (I-J)	Std. Hata	P
Bilgisayar	Muhasebe	3,97059	2,43289	,364
	İKY	7,94118*	2,43289	,008
	Lojistik	3,79412	2,43289	,405
Muhasebe	Bilgisayar	-3,97059	2,43289	,364
	İKY	3,97059	2,43289	,364
	Lojistik	-,17647	2,43289	1,000
İKY	Bilgisayar	-7,94118*	2,43289	,008
	Muhasebe	-3,97059	2,43289	,364
	Lojistik	-4,14706	2,43289	,325
Lojistik	Bilgisayar	-3,79412	2,43289	,405
	Muhasebe	,17647	2,43289	1,000
	İKY	4,14706	2,43289	,325

Post hoc analizi sonuçlarından, farklılığın bilgisayar programcılığı programı ile insan kaynakları yönetimi programı arasında olduğu görülmektedir. Bilgisayar programcılığı programı lehine istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir (p<.05).

IV. SONUÇLAR VE TARTIŞMA

Çalışmada elde edilen verilerin analizinden; öz yeterlilik ile cinsiyet, bölüm, ikamet edilen yerleşim yeri, ailenin öğrenim durumu ve gelir durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna varılmıştır. Ayrıca, araştırmaya katılan öğrencilerin öz yeterlilik düzeylerinin tüm değişkenlerde 50 ile 60 puan aralığında olduğu görülmektedir. Bu sonuçlardan, araştırmaya katılan öğrencilerin öz yeterlilik düzeylerinin 100 puan üzerinden değerlendirildiği göz önüne alındığında orta düzeyde öz yeterliliğe sahip oldukları söylenebilir.

Buna karşılık, Karaduman tarafından gerçekleştirilen çalışmada üniversite öğrencilerinin öz yeterlilik ve yaşam boyu öğrenme eğilimlerinin karşılaştırılmıştır. Öz yeterlilik becerilerinin demografik değişkenler açısından cinsiyet, fakülte/yüksekokul ve serbest zaman etkinlikleri açısından

istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olduğu rapor edilmiştir. Anlamlı farklılığın; cinsiyete göre erkekler lehine olduğu belirtilmiştir [5]. Buna karşın, bizim çalışmamızda erkek ve kız öğrenciler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Türkiye’de eğitim sistemi, kişiye özel programların hazırlanması şeklinde hazırlanmaktan ziyade genel bir eğitim programının herkese aynı şekilde uygulanması şeklinde düzenlenmektedir. Bu durum, bireysel özellikleri göz ardı ettiğinden, bireysel ihtiyaçları karşılama konusunda yetersiz kalınmasına sebep olmaktadır. Tekdüze ve ihtiyaçları karşılamada yetersiz kalan bu sistemin günümüz eğitim sistemindeki değişikliklere uyum sağlaması ve yenilenmesi gerekmektedir [7]. Bu bağlamda, Milli Eğitim Bakanlığının öğretim programlarını yenilemeye başladığı ve bireysel öğrenmelerin de dikkate alındığı bir düzenlemeye gittiği görülmektedir [6]. Bu tür düzenlemelere, yükseköğrenim kurumları öğretim programları içerisinde de etkili olarak yer verilmesi gerekmektedir. Bireysel öğrenmelerin, kalıcı ve etkili bir öğretim için önemli olduğu göz önüne alındığında öğrencilerin neyi, nasıl yapabileceklerine olan inançlarının mümkün olan en üst düzeylere çıkarılmasına gayret edilmelidir. Bu şekilde öz yeterlilik düzeyleri üst seviyelere çıkarılabilen öğrencilerin bilgiyi günlük hayatlarında kullanabilme becerileri de artırılabilir.

V. ÖNERİLER

Meslek yüksekokulu öğrencilerinin öz yeterlilik düzeyleri üzerine çalışacak araştırmacıların bu sonuçları göz önüne alarak farklı değişkenler üzerine de çalışmalar yapmaları önerilmektedir.

KAYNAKLAR

- [1] A., Bandura. *Self-Efficacy: The Exercise of Control*, Newyork: Freeman, 1997.
- [2] B. Akyüz, M. Kesen ve A. Oğrak. *Örgütsel güven ve akademik öz yeterlilik algısının genel sinizm ve etik dışı davranışlara etkisi*. Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 7(1):85- 106, 2016.
- [3] A. Azar. *Ortaöğretim fen bilimleri ve matematik öğretmeni adaylarının öz yeterlilik inançları*. Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi, 6(12), 235-252, 2010.
- [4] D. H., Schunk. *Öğrenme teorileri eğitimsel bir bakışla*. Çeviri Edit. Muzaffer Şahin. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2009.
- [5] A. Karaduman. *Üniversite öğrencilerinin yaşam boyu öğrenme eğilimleri ile öz yeterlilik algıları arasındaki ilişki*. Yüksek lisans tezi, Bartın Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2015.
- [6] MEB (Milli Eğitim Bakanlığı). *Fen Bilimleri (3, 4, 5, 6, 7 and 8. sınıflar) öğretim programı*. Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, Ankara, 2018.
- [7] D. Karaman, and U. Aydoğmuş. *Üniversite öğrencilerinin yaşam boyu öğrenme eğilimleri Uşak Üniversitesi Eşme Myo’da bir uygulama*. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi, 8 (1), 23-44. DOI: 10.30783/nevsosbilim.357554, 2018.
- [8] Y. Kılıç ve E. Yılmaz. *Meslek yüksekokulu öğrencilerinin perspektifinden mesleki eğitime ilişkin bir durum çalışması*. Academia Eğitim Araştırmaları Dergisi, 3(1), 1-16, 2018.